

FILOZOFIA CZŁOWIEKA W UJĘCIU IRENY WOJNAR (streszczenie rozprawy doktorskiej)

,

Podstaw filozofii człowieka w ujęciu Ireny Wojnar należy upatrywać w filozofii Bergsona. Bliskie jest Irenie Wojnar uznanie intuicji za źródło poznania, a więc irracjonalizm na gruncie którego stał ten filozof. Powołując się na Deweya, akcentuje wychowawcze oblicze wyobraźni. Zgadza się z Deweyem, który uważał, iż doświadczenie ma swoje źródło w wyobraźni. Jej zdaniem wyobraźnia sprzyja kształtowaniu istnienia na wyższym poziomie.

Rozprawa doktorska została napisana w oparciu o metodę systematyczną. Polega ona na analizie i interpretacji treści zawartych w dziełach Ireny Wojnar w oderwaniu od uwarunkowań zewnętrznych. Pozwala ona na skoncentrowaniu uwagi na poglądach, które myśliciel formułuje i badać zagadnienie ich spójności oraz powiązania z innymi teoriami. Umożliwia poznanie związków i uwarunkowań funkcjonujących poglądów w świecie kultury. Stosuję w rozprawie również metodę porównawczą. Zestawiam poglądy Ireny Wojnar z poglądami Kazimierza Dąbrowskiego.

W Ireny Wojnar filozofii człowieka istotne znaczenie pełnią przeżycia estetyczne. Odwołuje się do wartości klasycznych: dobro, prawda, piękno. Dzieła kulturowe są ujęte przez tę uczoną nie jako zastygłe fakty, lecz są tym, co modyfikuje istnienie człowieka. Przynoszą szansę rozwoju wewnętrznego człowieka pojmowanego jako wartość fundamentalna. Oddziaływania sztuki i literatury pięknej zostały ujęte przez Irenę Wojnar jako inspiracja w procesie tworzenia własnego ja. Rodzimy się bowiem jako zadatek człowieka i od każdego z nas zależy wysiłek włożony w ukształtowanie siebie.

Zdaniem Ireny Wojnar, o człowieczeństwie decyduje przede wszystkim poziom rozwoju uczuć, wrażliwość oraz wyobraźnia. Tym samym uczona ta wskazuje na lukę w edukacji zinstytucjonalizowanej, bowiem dotyczy ona sfery intelektualnej człowieka. Jak wynika z poglądów Ireny Wojnar, niepokój związany z edukacją, która nie zaszczepia dążenia do ideałów – jak również niepokój wywołany zagrożeniami o charakterze globalnym w XXI wieku – należy przetworzyć, to znaczy nadać mu charakter twórczy. Niepokój odkształcający, obniżający poziom człowieczeństwa wiąże się natomiast z koncentracją uwagi na wartościach niskich, to znaczy biologicznych i materialnych.

Poglądy Ireny Wojnar mają znaczenie zarówno teoretyczne, jak i praktyczne. Należy to podkreślić, bowiem filozofia człowieka powinna mieć charakter nie tylko spekulatywny, ale także praktyczny; powinna jej zdaniem wpływać na egzystencję jednostek.

Aktualne znaczenie ma zespolenie przez Irenę Wojnar, filozofii człowieka z wartością pokoju, a także z tolerancją. Precyzuje koncepcję wychowania i edukacji w duchu pokoju. Odwołując się do Reada, dostrzega związek między wychowaniem przez sztukę a wychowaniem dla pokoju. Zdaniem Reada sztuka jawi się jako szansa ocalenia człowieka w świecie, który w praktyce stosuje okrucieństwo, a w teorii głosi ideały. Irena Wojnar zgadza się z Readem, iż tylko odrodzenie sztuki może dać szansę na ocalenie ludzkości; jej upadek zwiastuje zło.

Irena Wojnar prezentuje odosobnione, lecz cenne stanowisko, ponieważ edukację i samoedukację pojmuje nie tylko jako proces kształtowania intelektu, ale również rozwój uczuć, wrażliwości i wyobraźni na wyższym poziomie.

Irena Wojnar głosi humanizm i określa czym powinien się charakteryzować w XXI wieku. Przyszły obywatel świata ma rozumieć świat w którym żyje i kierować swoim własnym wszechstronnym rozwojem. Edukacja humanistyczna powinna zaszczepiać dążenie do ideałów i kształtować braterski stosunek do drugiego człowieka. Powinna prowadzić do rozumienia siebie i swojej roli w świecie, a w tym kształtować poczucie, że jest się częścią wspólnoty jaką jest ludzkość. Ważną rolę przypisuje uczona wyobraźni. dzięki której można przewidywać konsekwencje własnych działań i przyjąć odpowiedzialność za przyszłe losy świata.

Niepokoii Irenę Wojnar tworzącą się przepaść między humanistyczną wizją świata a kryzysem współczesnego świata. Dostrzega zagrożenia, których źródło tkwi między innymi w niekontrolowanym rozwoju mediów przekazujących modele życia oparte na sukcesie, zysku i przemocy. W ocenie Ireny Wojnar budujemy w XXI wieku cywilizację nieludzką opartą na konformizmie, technice i urbanizacji. Zanikają postawy braterstwa i bezinteresownego współdziałania. Człowiek staje się jednowymiarowy, nie odnosi swojego życia do ideałów, jest zdominowany przez chęć posiadania dóbr materialnych.

Znamienne dla filozofii człowieka w ujęciu Ireny Wojnar są rozważania na temat niepokoju. Taki stan budzi w człowieku wrażliwym, uczuciowym, o rozwiniętej wyobraźni, dzisiejszy globalny świat aprobujący dążenie do zysku i wojen. Irena Wojnar należy do niewielkiego kręgu uczonych, którzy publicznie ostrzegają przed skutkami neoliberalizmu ekonomicznego i głoszą bezwzględną wartość pokoju.

Irena Wojnar formułuje program obrony człowieczeństwa przed siłami antyludzkimi, które człowiek sam powołał do życia. Człowiek w świecie zdominowanym przez przemoc i agresję staje się istotą udręczoną, często żyjącą w skrajnych warunkach, gnębiącą rozmaitymi chorobami cywilizacyjnymi. Żyje w świecie, w którym cierpienie i bieda mają

charakter nie tylko materialny, ale również moralny. Jak pisze Irena Wojnar, powstało społeczeństwo anonimowe, w którym osłabiona jest rola człowieka jako uczestnika przemian, jako siły sprawczej zdającej sobie sprawę z własnej odpowiedzialności za dalsze losy świata.

W filozofii człowieka Ireny Wojnar człowiek to istota żyjąca w dwóch światach. W świecie przyrody i świecie kultury. Byłby to jednak niepełny obraz wojnarowskiego humanizmu, gdyby nie podkreślić, że człowieka ujmuje także, jako twórcę świata ideałów do których powinno się zmierzać.

Irena Wojnar twierdzi, że edukacja nie powinna mieć na celu przystosowywania do rzeczywistości niezadawalającej, która jest, ale do wyzwolenia sił twórczych, które pozwolą kształtować udoskonalony świat, który być powinien. Proponuję w rozprawie, by dokonać syntezy poglądów Ireny Wojnar z koncepcją pozytywnego nieprzystosowania sformułowaną przez Kazimierza Dąbrowskiego.

Uznanie życia człowieka za wartość fundamentalną - co jest wyrazem humanizmu - prowadzi Irenę Wojnar do sformułowania nakazu, jakim jest dążenie do pokoju. Towarzyszyć powinno temu zrozumienie, że człowiek nie jest lepszy od innych istot żywych lecz jedynie inny, więc powinno się kształtować niekolonizatorski stosunek do świata przyrody. Dodam jeszcze, że humanizm, zgodnie z poglądami Ireny Wojnar, wymaga wyboru drogi dialogu międzykulturowego, zamiast agresji i wojen.

5 luty 2019 r.

Monika Nowakowska

Mariola Komorowska

PHILOSOPHY OF MAN ACCORDING TO IRENA WOJNAR
(abstract of doctoral dissertation)

,

According to Irena Wojnar, the fundamentals of the philosophy of man should be sought in Bergson's philosophy. Irena Wojnar accepts intuition as the source of knowledge, so irrationalism on the basis of which, this philosopher stood. Referring to Dewey, she accents the educational face of imagination. She agrees with Dewey who believed that experience has its source in imagination. In her opinion, imagination is conducive to shaping of existence at a higher level.

This dissertation was written based on the systematic method. It involves the analysis and interpretation of contents contained in the works of Irena Wojnar in isolation from external conditions. It allows for focusing of attention on opinions which are formed by the thinker and for examination of the issue of their cohesion and links with other theories. It enables learning about the connections and conditions of views functioning in the world of culture. The comparative method is also used in this dissertation. The views of Irena Wojnar are compared with the views of Kazimierz Dąbrowski.

The aesthetic experiences are of significant value in Irena Wojnar's philosophy of man. She refers to classic values: goodness, truth, beauty. The cultural works are not considered by this scientist as frozen facts but they are something that modifies the existence of man. They bring the opportunity of internal development of man, understood as a fundamental value. The impact of art and literature are considered by Irena Wojnar as inspiration in the process of creating one's own self. It is because we are born with the hope of becoming a good man and the effort of shaping ourselves depends on each of us.

According to Irena Wojnar, humanity depends first of all on the level of developed feelings, sensitivity and imagination. Therefore, this scientist points out a gap in institutionalised education because it refers to the intellectual sphere of man. As it results from Irena Wojnar's views, the anxiety connected with education which does not instil the pursuit of ideals - as well as anxiety caused by threats of global nature in the 21st century - should be transformed, meaning that it should be given a creative nature. On the other hand, deforming anxiety that lowers the level of humanity is connected with focusing our attention on low values i.e. biological and material ones.

Irena Wojnar's views have theoretical as well as practical meaning. It should be emphasised because the philosophy of man should not be only of speculative nature but also practical one; in her opinion it should influence the existence of individuals.

Irena Wojnar's combination of the philosophy of man with the value of peace as well as tolerance is currently meaningful. It details the concept of upbringing and education in the spirit of peace. Referring to Read, she discerns the connection between upbringing via art and upbringing for peace. According to Read, art is seen as an opportunity for human salvation in the world which inflicts cruelty in practice and preaches about ideals in theory. Irena Wojnar agrees with Read that only the rebirth of art may be a chance for human salvation, its fall heralds evil.

Irena Wojnar presents an isolated, however, valuable approach because she understands education and self-education not only as a process of shaping the intellect but also development of feelings, sensitivity and imagination at a higher level.

Irena Wojnar heralds humanism and defines what it should be characterised by in the 21st century. The future citizen of the world is to understand the world in which he lives and should manage his own comprehensive development. The humanistic education should instil the pursuit of ideals and shape brotherly attitude towards other people. It should lead to understanding yourself and your role in the world and, therefore, shaping the feeling that you are a part of community which is humankind. This scientist attaches great importance to imagination owing to which you can predict the consequences of your own actions and assume responsibility for the fate of the world in the future.

Irena Wojnar is concerned about the gap between the humanistic vision of the world and the crisis of contemporary world. She discerns threats the source of which is, among others, in the uncontrolled development of media showing models of life based on success, profit and violence. In Irena Wojnar's opinion, in the 21st century we are building an inhuman civilisation based on conformism, technology and urbanisation. The attitude of brotherhood and selfless cooperation is vanishing. Man becomes one-dimensional, does not refer his life to ideals, is dominated by the desire to have material things.

According to Irena Wojnar, deliberations on anxiety are significant for the philosophy of man. In a sensitive, emotional man with developed imagination, this state awakens today's global world that approves of striving for profit and wars. Irena Wojnar belongs to a small group of scientists who publicly warn about the consequences of economic neoliberalism and herald the absolute value of peace. Irena Wojnar formulates a programme of humanity protection against antihuman forces which were brought to life by man himself. In

the world dominated by violence and aggression, man becomes troubled, often living in extreme conditions, suffering from various lifestyle diseases. Man lives in the world where suffering and poverty are not only of material nature but also moral one. As written by Irena Wojnar, an anonymous society was created, in which the role of a human being is weakened as a participant in transformations, as the driving force being aware of his own responsibility for the fate of the world in the future.

In Irena Wojnar's philosophy of man, man is a creature living in two worlds. In the world of nature and in the world of culture. However, it would not be a full image of Wojnar's humanity if it was not emphasised that she also perceives man as the creator of the world of ideals one should pursue.

Irena Wojnar believes that education should not be aimed at adjustment to unsatisfying reality but at releasing creative forces which will allow us to form improved world as it should be. It is suggested in this dissertation to synthesise Irena Wojnar's views with the concept of positive inadaptation formulated by Kazimierz Dąbrowski.

Considering man's life as a fundamental value - which is an expression of humanism - has led Irena Wojnar to formulate an order that is the pursuit of peace. It should be accompanied by understanding that man is not better than other living creatures but only different, therefore, a non-colonisation attitude towards the world of nature should be formed. Additionally, according to Irena Wojnar's views, humanism requires selecting the road of intercultural dialogue instead of aggression and wars.

*5 July 2019 r.
Marek Kowalczyk*